

PRVI MAKEDONSKI UMETNIŠKI FILM

Režija: Voja Nanović. Scenarij: Vlado Ma-
leski. Scenografija: Milan Vasić. Kamera: Kiro
Bilbilovski.

Proizvodnja: Vardar-film, Skopje 1952.

Za bosanskim filmom »Major Bauk« je iz-
delala Makedonija kot predzadnja svoj prvi
umetniški film. Sicer ima tudi makedonski film
»Frosina« še vse znake začetniškega dela, ven-
dar se v njem že ugodno uveljavlja vpliv do-
mače produkcije drugih republik, ki je omilila
vrsto začetniških nerodnosti, da predstavlja film
kljub napakam napredek v razvoju jugoslovans-
ke filmske produkcije.

Največji napredek je pokazal film pri svo-
jem scenariju. Ustvarjalci so se namreč izognili
temeljni napaki, ki se je vlekla skozi vse do-
sedanje jugoslovanske filme, ki so podajali
snov razvlečeno in nefilmsko kronikalno. Če-
prav se razpleta v filmu življenje malega mae-
kedonskega mesta od časov pred balkansko
vojno pa vse v narodnoosvobodilno vojno, je
zgnel libretist dejanje v filmsko napeto za-
poredje dogodkov, ki ne spuste gledalca od
začetka do samega konca. Morda trpi celo
jasnost dejanja na nekaterih mestih malce za-
radi prenapoljenosti s premalo jasno pod-
krepljenim dejanjem. Dialog se nikdar ne raz-
bilinja v utrujajoče samogovore, ki so bili zna-
čilni za prve filme naših republiških produkcij.
Prav tako se ni prepustil režiser skušnjavi, da
bi obtežil dejanje z na široko razpredenimi
razpoloženskimi scenami, ki so na primer uni-
čile film »Sofka«. Posebna odlika makedonskega
filma je namreč prav v tem, da je skrajno
gospodaren pri razvijanju igralskih, scenaskih in
folklornih možnosti, katere mu nudi gradivo.
Prav ta skopost je jedro uspeha režiserjevega
dela, da je ohranil skozi ves film enakomerno
močno filmsko dejanje, čeprav je izbrani
predmet — v hrepenenju čakanje izlivajoče se
življenje žene makedonskega krošnjara, pečal-
barja — nujno zavajal i njega i igralce, da bi
spremenili film v osebno psihološko študijo.
Kaj vabljiv bi bil prikaz razkroja duševnosti
žene, ki ima iz zakona samo kopo otrok, spo-
četih v kratkih urah snidenja med meseci in
leti samevanja, ko je mož po svetu, njene
trpko vdane žalosti, ko ji še ti otroci po vrsti
umirajo, in končno že kar blazno ljubezen do
otroka zapoznečka, ki je bil spóbet na pragu
starosti, ki ga oče ni nikdar več videl, ker ga
je tužna ubila, in boj za njega, ko stopi pred
doračajočega mladeniča ukaz družbe, naj
žrtvuje svoje mlado življenje za skupnost. Toda
film je nastikal vso tragedijo žene in matere
samo v širokih, trdih potezah in je prav zaradi
tega dvignil individualno tragedijo v obče-
človeško.

FROSINA

Prav v tem širokem, skoraj surovo eno-
stavnem nakazovanju duševnega razvoja ob
golem dogajanju leži prepričevalna moč mae-
kedonskega filma. Iz njega je zrasla vprav monu-
mentalna podoba žene-matere, kakor jo po-
znamo iz srbske narodne pesmi. Frosina je v
sodobnosti narodnoosvobodilne vojne ponovljena
podoba majke Jugovicev. S tem je pa zrasla
čez prikaz drobne osebno tragične stvarnosti
v prisposodbo večno čakajoče matere, ki se od-
poveduje življenju, ker je presegla njena lju-
bezen in strašna žalost meje človeškega —
matere, ki je postala prav na obrežjih Sredo-
zemskega morja Velika mati, Velika boginja,
Astarta, Predica in Tkaika, ki snuje poročno
ogrinjalo in zavija vanj brez solza truplo svo-
jega najljubšega sina — Rešenika, Adonisa,
Dioniza, Jezusa.

Film »Frosina« predstavlja snovno in izrazno
moderno obnovev starega bajeslovnega blaga,
ki je zraslo na makedonskem ozemlju in še
živi ter se zato zakonično razvija v nove oblike.
To težnjo dokazuje v našem filmu temeljni
akord, tkanje na statvah, ki uvaja in pripravila
vsako stopnjo v razvoju dejanja. Ne trdim, da
je bila mitološka podstava hote izbrana, toda
tudi slučajno se ni pritaknila, temveč je nujno
prišla do izraza ob človeško tragični usodi ma-
tere vdove, ker je pač še povsem živa in tvorna
v narodu, ki se zaradi svoje kulturne in civili-
zacijske zaostalosti še ni toliko oddaljil od
prvotne narurne simbolike, da mu ne bi bila
razumljiva.

Skladno notranji vsebini filma je prešla tudi
igra iz strogo realističnega podajanja v stili-
zacijsko. Toda tu se pojavljajo v premajhni sku-
šenosti igralcev pogojena nesoglasja, ki čisto
motijo ubranost igre, ko nihan med realistično
kretinjo in herojskim patosom, kar dela videz
prisiljenega, brez potrebe karikiranega in iska-
nega. Toda tudi te neuglednosti bistveno ne
škodujejo filmu.

Pač mu je pa v veliko škodo tehnično sla-
botna fotografija, ki kaže še vse slabosti za-
četniškega dela, ne sicer toliko v kadrih,
kolikor v osvetlitvah, ki so trde, da je slika
zvečne neplastična, često meglena in najčešče
do meje vidljivosti temna. Res škoda, da niso
ustvarjalci razpolagali z boljšimi snemalci, kajti
ob tehnično posrečeni sliki bi bil film res morda
najboljše dosedanje jugoslovansko filmsko delo.

Ceprav je zvočna slika jasna, je nujno, da
gre film v naše kinematografe podnaslovljen,
ker je pač makedonski jezik le preveč oddaljen
od slovenskega, da bi ga razumeli. P. B.

